

Právní rámec ochrany kulturního dědictví 2

Orgány a organizace státní památkové péče.

Práva a povinnosti vlastníka kulturní památky 1

§ 25 zákona č. 20/1987 Sb. – organizační uspořádání státní památkové péče

- Ministerstvo kultury
- krajské úřady
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- + další orgány, které nejsou v § 25 uvedeny:
  - Památková inspekce (§ 27)
  - Celní úřady (§ 27a)
  - Magistrát hlavního města Prahy (vykonává působnost jak krajského úřadu, tak obecního úřadu obce s rozšířenou působností – v Praze tak jen dva stupně orgánů státní péče: Magistrát hl. m. Prahy + ministerstvo kultury)
- Spolupráce s ostatními orgány státní správy + odborná pomoc organizací státní památkové péče, vědeckých, uměleckých a dalších odborných organizací

- **ORGÁNY STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČE**

Ministerstvo kultury – ústřední orgán

- **Správní činnost:** rozhodování o prohlášení kulturní památky a zrušení prohlášení, rozhodování o opravných prostředcích a Magistrátu hl. m. Prahy, přijímání opatření k odstranění nečinnosti podřízených orgánů státní památkové péče (krajských úřadů a Magistrátu hl. m. Prahy)
- **Dozorová a kontrolní činnost:** památková inspekce
- **Legislativní a metodická činnost:** vyhlášky o prohlášení památkových zón, metodiky pro podřízené orgány státní památkové péče
- **Činnost směřující k zachování a obnově kulturního dědictví:** dotační programy apod.

Krajský úřad

V přenesené působnosti (jako výkon veřejné správy):

- Rozhodování o opravných prostředcích proti rozhodnutí prvostupňových orgánů státní památkové péče = obecních úřadů s rozšířenou působností, posouzení nečinnosti prvostupňových orgánů
- Rozhoduje ve věcech národních kulturních památek
- Vydává plány ochrany památkových rezervací a památkových zón na území kraje

V samostatné působnosti: schvaluje dotační programy k obnově památek

Obec s rozšířenou působností

konkrétní odbory nebo konkrétní úředník

Prvostupňový orgán státní památkové péče pro kulturní památky = základní článek soustav orgánů státní památkové péče pro kulturní památky: vydávají závazná stanoviska k obnově kulturních památek a k stavebním činnostem a udržovacím pracím na nemovitostech, které nejsou kulturními památkami, ale nacházejí se v památkově chráněných územích.

Činnost dozorová: monitoring stavu památkově chráněných objektů a objektů nacházejících se v památkově chráněných územích (rezervacích, zónách a ochranných pásmech).

Bezplatná konzultační a poradenská činnost pro vlastníky kulturních památek a vlastníky nemovitostí nacházejících se v památkově chráněných územích.

V samostatné působnosti vytváří programy určené vlastníkům kulturních památek ke kompenzaci části nákladů spojených s péčí o kulturní památku.

SPECIÁLNÍ ORGANIZACE

Národní památkový ústav

- Podřízený Ministerstvu kultury
- příspěvková organizace, **není správním orgánem, nevede správní řízení, zajišťuje odbornou stránku péče o kulturní a národní kulturní památky + bezplatné konzultace**
- předchůdcem od roku 1958 Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, od roku 1991 Státní ústav památkové péče.
- Národní památkový ústav vznikl k 1. 1. 2003
- Organizační struktura: **generální ředitelství – územní odborná pracoviště** (Střední Čechy se sídlem v Praze, Praha, Brno, České Budějovice, Josefov, Kroměříž, Liberec, Locket, Olomouc, Ostrava, Pardubice, Plzeň, Telč, Ústí nad Labem) – **územní památkové správy** (Praha – České Budějovice – Sychrov – Kroměříž)

Památková inspekce

- specializovaný kontrolní orgán v oboru státní památkové péče zřízený ministerstvem kultury
- Není územně členěný – celorepublikový orgán
- dozírá, jak je zabezpečována komplexní péče o kulturní památky,
- dozírá, jak jsou dodržována rozhodnutí orgánů státní památkové péče k zajištění péče o kulturní památky a jak vlastníci (správci, uživatelé) kulturních památek plní stanovené povinnosti,
- na základě poznatků získaných při výkonu dozoru provádí rozbor stavu státní památkové péče a navrhuje opatření k jejímu prohloubení.
- při plnění svých úkolů spolupracuje s orgány státní památkové péče a ostatními správními úřady, kontrolními orgány, kraji, obcemi a odbornou organizací státní památkové péče a opírá se o jejich pomoc.
- Zjistí-li památková inspekce nedostatky v péči o kulturní památky, navrhne příslušnému orgánu státní památkové péče opatření k odstranění zjištěných nedostatků, popřípadě uložení pokuty, a dozírá, aby se uložená opatření řádně plnila.
- Každý má možnost obrátit se na památkovou inspekci s žádostí o prošetření, pokud má za to, že je zanedbána péče o kulturní památku

Celní úřady

- V souvislosti se vstupem ČR do EU nově založena působnost celních úřadů na úseku státní památkové péče
- Kontrolují, zda kulturní památka vystavovaná, zapůjčená nebo pro jiné účely vyvezená do zahraničí byla ze zahraničí vrácena zpět a v dobrém stavu,
- kontrolují u věcí, které vykazují znaky kulturní památky a mají být trvale převezeny ze zahraničí do České republiky, zda se jejich převoz provádí s předchozím souhlasem příslušného orgánu státu, z něhož mají být dovezeny
- podílejí se na dokumentaci, výzkumech a průzkumech zejména movitých kulturních památek.

Komise státní památkové péče

- Fakultativní poradní orgány obce nebo kraje
- Pouze poradní orgán, nevstupuje do správních řízení

Občanská sdružení

- vzniklá podle zákona o sdružování za předpokladu, že hájí podle svých stanov zájmy na ochraně přírody a krajiny
- mohou být účastníky správních řízení ve věcech kulturních památek, jejichž předmětem je stavební činnost na kulturní památce.
- Propagace a podpora ochrany kulturních památek

PRÁVA A POVINNOSTI V PÉČI O KULTURNÍ PAMÁTKY

- 1) **Obecná povinnost péče o kulturní památky:** obecná povinnost všech osob počínat si tak, aby kulturní památky nepoškozovaly, neničily a neohrožovaly + povinnost chránit samotné prostředí kulturní památky a její společenské uplatnění.
- 2) **Povinnosti vlastníka kulturní památky:**

Vlastník kulturní památky je **povinen na vlastní náklad:**

- pečovat o její zachování,
- udržovat ji v dobrém stavu
- chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením.
- užívat ji pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturně politickému významu, památkové hodnotě a technickému stavu.

§ 9 omezuje vlastnická práva zakotvená v § 1012 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník („Vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Vlastníku se zakazuje nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných osob, jakož i vykonávat takové činy, jejichž hlavním účelem je jiné osoby obtěžovat nebo poškodit.“).

Ústavní rámec omezení – čl. 11 Ústavy – vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy + **čl. 35 Listiny základních práv a svobod:** Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

Užívání KP: Kulturní památku musí vlastník užívat pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturnímu významu, památkové hodnotě a technickému stavu. Vlastník kulturní památky má rovněž povinnost umožnit osobám pověřeným orgány státní památkové péče vědecký výzkum památky, popřípadě pořízení její dokumentace. Jde-li o důležitý společenský zájem, je vlastník movité kulturní památky povinen přenechat kulturní památku například k výstavním účelům (zapůjčení obrazu či jiného uměleckého předmětu).

- **Oznamovací povinnost vlastníka kulturní památky (§9 odst. 4):** Vlastník, který kulturní památku převádí na jiného, někomu přenechá k dočasnému užívání nebo předá k provedení její obnovy, nebo k jinému účelu, je povinen toho, na koho ji převádí nebo komu ji přenechá nebo předá, uvědomit, že je kulturní památkou (při nedodržení oznamovací povinnosti může nabyvatel uplatňovat nároky z odpovědnosti za vady) + povinnost oznámit změnu ve vlastnictví, správě, užívání KP NPÚ (30 dnů)
- další oznamovací povinnost § 12 povinnost oznámit každé ohrožení nebo poškození kulturní památky bez zbytečného odkladu a vyžádat si rozhodnutí o způsobu odstranění závady + povinen ohlásit každou zamýšlenou změnu užívání kulturní památky, u nemovitosti i zamýšlené vyklizení.

Kompenzace povinností vlastníka kulturní památky:

právo na bezplatnou odbornou pomoc Národního památkového ústavu (§ 32 odst. 2 písm. f).

Vlastník kulturní památky má především právo požádat o příspěvek na zachování a obnovu kulturní památky obec, kraj nebo ministerstvo. Výhradně na žádost. Účelem úhrada zvýšených náklad za zachování památkových hodnot, ne jakákoli oprava.

Programy ministerstva kultury

- **A. Program záchrany architektonického dědictví** :Z tohoto programu jsou poskytovány příspěvky na obnovu kulturních památek, které jsou **nejcennější součástí architektonického dědictví** (například hrady, zámky, kláštery, historické zahrady, kostely), konkrétně na práce směřující k záchraně kulturní památky nebo k záchraně těch jejích částí, které tvoří podstatu kulturní památky.
- **B. Havarijní program** : Z tohoto programu poskytuje Ministerstvo kultury příspěvky na zajištění **nejnaléhavějších oprav nemovitých kulturních památek**, zejména na odstranění havarijního stavu střech a nosných konstrukcí staveb – kulturních památek.
- **C. Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón** : V tomto programu jsou poskytovány příspěvky na obnovu kulturních památek nacházejících se v nejcennějších částech historických **měst** prohlášených za **památkové rezervace nebo památkové zóny**. Finanční příspěvky mohou být z tohoto programu poskytovány pouze tehdy, pokud má příslušné město zpracovaný vlastní program regenerace a pokud se zároveň finančně podílí – společně s vlastníkem – na obnově kulturní památky.
- **D. Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny** Z tohoto programu se poskytují příspěvky na obnovu kulturních památek nacházejících se ve **vesnických památkových rezervacích a ve vesnických a krajinných památkových zónách** (zejména památek lidové architektury, například zemědělských usedlostí, chalup, kapliček a božích muk).
- **E. Program restaurování movitých kulturních památek** Z tohoto programu jsou poskytovány příspěvky na obnovu (restaurování) **movitých kulturních památek**, zejména významných děl výtvarných umění nebo uměleckořemeslných prací umístěných v budovách zpřístupněných veřejnosti pro kulturní, výchovně vzdělávací nebo náboženské účely (například obrazy a sochy v kostelech).
- **F. Program podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností** Podporuje obnovu památkového fondu, kde to efektivně a účelně neumožňují jiné programy Ministerstva kultury. Finanční prostředky v Programu jsou určeny na zachování a obnovu nemovitých kulturních památek, které se nalézají mimo památkové rezervace a zóny, nejsou národními kulturními památkami, a nejsou ve vlastnictví České republiky.

- **A. Program podpora pro památky UNESCO** Jeho hlavním cílem je dostát závazkům, které České republice vyplývají z přijetí Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. V rámci zásad pro čerpání finančních prostředků z tohoto programu byly vytvořeny tři prioritní oblasti: tvorba management plánů, vědecko-výzkumné aktivity a prezentace, propagace a edukace statků světového dědictví. Účelem programu je podporovat všestranný rozvoj památek zapsaných na Seznam světového dědictví, které se nacházejí na území ČR.
- **B. Program podpory občanských sdružení v památkové péči** Umožňuje finančně podporovat veřejně prospěšné projekty předložené spolky, popř. dalšími subjekty, jejichž činnost napomáhá k ochraně nemovitého i movitého památkového fondu v ČR a k nejširší popularizaci péče o něj.

- Daňové úlevy:

- od daně ze staveb a jednotek osvobozeny stavby (popř. bytové jednotky), které jsou kulturní památkou, a na kterých jsou prováděny stavební úpravy. Osvobozeny jsou na dobu 8 let po provedení stavební úpravy, přičemž tato lhůta počíná běžet rokem následujícím po vydání kolaudačního souhlasu k provedené stavební úpravě.
- od daně ze staveb a jednotek osvobozeny stavby kulturních památek, které jsou veřejně přístupné. Nejde o jakékoli zpřístupnění, nýbrž o zpřístupnění na základě písemné smlouvy uzavřené mezi Ministerstvem kultury a vlastníkem kulturní památky. V této smlouvě musí být uveden časový a prostorový rozsah zpřístupnění a stanoven jeho režim, a to v souladu s památkovou hodnotou (jde například o hodnoty architektonické, technické či umělecké) a dalšími způsoby využití kulturní památky.

Předkupní právo státu: Vlastníkovi **movité** kulturní památky nebo národní kulturní památky v případě zamýšleného **prodeje** kulturní památky ukládá zákon povinnost přednostně ji nabídnout ke koupi Ministerstvu kultury, s výjimkou prodeje mezi osobami blízkými nebo spoluvlastníky.

Odlišné od předkupního práva dle občanského zákoníku!!! – stát bude platit cenu dle zvláštních předpisů či cenu obvyklou + odmítnutí předkupního práva ze strany státu působí jen vůči tomu konkrétnímu vlastníkovi, vůči jeho právnímu nástupci může být opět uplatněno.

Při předkupním právu u movité památky 3 měsíce, u nemovité národní kulturní památky 6 měsíců

Nenabídne-li vlastník ministerstvu movitou KP / nemovitou národní kulturní památku ke koupi, neplatné právní jednání, pokud se ho ministerstvo dovolá do 3 let od převodu.

3) Povinnosti uživatele kulturní památky:

- Povinnost pečovat o zachování památky, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením má také ten, kdo kulturní památku užívá nebo ji má u sebe. Povinnost nést náklady spojené s péčí o památku má uživatel památky pouze tehdy, pokud to vyplývá z právního vztahu mezi ním a vlastníkem kulturní památky.
- Zákon o státní památkové péči hovoří o tom, že práva a povinnosti stanovené zákonem vlastníku kulturní památky má také ten, kdo s kulturní památkou nakládá jako se svou a je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu kulturní památka patří.

4) Povinnosti státu:

- vést evidenci kulturních památek
- zajistit řádné fungování orgánů, kterým svěřil pravomoci v péči o kulturní památky
- stát = vlastník kulturní památky, má všechny povinnosti vlastníka kulturní památky (pečovat o zachování památky, její údržba, ochrana před poškozením a zničením). K tomu navíc zákon výslovně uvádí, že pro plnění těchto povinností musí organizace, která kulturní památku spravuje nebo ji užívá nebo ji má ve vlastnictví, vytvářet všechny potřebné předpoklady.
- povinnost dozírat na to, zda vlastníci či uživatelé památek plní zákonem uložené povinnosti. V případě, že stát prostřednictvím svých orgánů zjistí, že vlastník o památku nepečuje nebo ji například nesprávnými zásahy poškozují, je povinností státu zasáhnout, nařídit zjednání nápravy a případně uložit vlastníkovi památky pokutu

Následky neplnění povinností vlastníka kulturní památky

1) Nápravná opatření dle § 10 zákona č. 20/1987:

- obecní úřad obce s rozšířenou působností po vyjádření odborné organizace státní památkové péče rozhodnutí o opatřeních, která je povinen vlastník kulturní památky učinit, a zároveň určí lhůtu, v níž je vlastník kulturní památky povinen tato opatření vykonat. Jde-li o národní kulturní památku, vydá toto rozhodnutí po vyjádření odborné organizace státní památkové péče krajský úřad v souladu s podmínkami, které pro zabezpečení ochrany národní kulturní památky stanovila vláda České republiky – opatření lze uložit pouze **vlastníkovi** nebo tomu, kdo vykonává stejná práva jako vlastník - příspěvkové organizaci, státnímu podniku (nikoli např. nájemci nebo tomu, kdo kulturní památku poškodil)

Podmínky pro zahájení řízení o opatření:

- a) porušení konkrétní povinnosti vlastníka kulturní památky podle § 9 zák. o st. památkové péči;
- b) existence konkrétního ohrožení nebo poškození kulturní památky;
- c) příčinný vztah mezi ohrožením nebo poškozením kulturní památky a porušením povinnosti vlastníka kulturní památky;
- d) opatření musí přímo řešit závadný stav vzniklý, jak je uvedeno v písmenech a) až c).

Zahájení řízení z moci úřední (podnět) nebo na návrh vlastníka (v případě spoluvlastnictví)

Dokazování: povinnost správního úřadu opatřit si stanovisko Národního památkového ústavu

Uložení opatření: přesně specifikované + lhůta, v níž má být provedeno, jinak nevymahatelné + povinnost hradit náklady řízení

Následky nesplnění uloženého opatření: správní výkon rozhodnutí dle § 15 odst. 1 – provedení opatření na náklady vlastníka, uložení povinnosti strpět nakládání s památkou nebo ji bezplatně svěřit na nezbytně dlouhou dobu do úschovy v rozhodnutí určené odborné organizaci

- **vyvlastnění:** zanedbává-li vlastník nemovité KP trvale své povinnosti a ohrožuje tím její zachování, nebo užívá-li ji v rozporu s jejím kulturně politickým významem, památkovou hodnotou nebo technickým stavem, může ve společenském zájmu – vyvlastnění rozhodnutím vyvlastňovacího úřadu. Podmínkou pokus o předchozí dohodu o prodej státu.

2) správní tresty za přestupky podle § 35 nebo § 39 – sankce 2 až 4 miliony

3) Trest dle trestního zákoníku - § 299 zneužití vlastnictví:

Kdo poškodí důležitý zájem kulturní, vědecký, na ochraně přírody, krajiny nebo životního prostředí, chráněný jiným právním předpisem, tím, že zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnou nebo zašantročí vlastní věc větší hodnoty, která požívá ochrany podle jiného právního předpisu, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

Bezprostřední ohrožení kulturní památky

- Zákon pamatuje rovněž na situace, kdy je památka ohrožena způsobem, který vyžaduje **okamžitý zásah** - příslušným orgánem k zahájení postupu směřujícího k vydání rozhodnutí o provedení nutných opatření k její ochraně je příslušná **každá obec**, tedy bez ohledu na to, zda je současně orgánem státní památkové péče, případně, zda má tato obec stavební úřad.
- Při bezprostředním ohrožení kulturní památky je každá obec zmocněna provést nutná opatření k její ochraně. Podmínkou je předchozí souhlas orgánu státní památkové péče. V případě nemovitých kulturních památek, které jsou stavbami, obec dává podnět stavebnímu úřadu k nařízení udržovacích prací nebo nezbytných úprav.

- Předpoklady pro provedení nutných opatření k ochraně památky jsou následující:
  - bezprostřední ohrožení kulturní památky jako faktický stav,
  - předchozí souhlas obecního úřadu obce s rozšířenou působností.
- Pokud jde o postup obecního stavebního úřadu, který obdrží podnět obce k řešení bezprostředního ohrožení památkově chráněné stavby, zákon výslovně zmiňuje tato nápravná opatření:
  - nařízení udržovacích prací,
  - nařízení nezbytných úprav,
  - nařízení neodkladných zabezpečovacích prací.
- Hrozí-li nebezpečí z prodlení, zajistí odstranění stavby nebo nutné zabezpečovací práce stavební úřad prostřednictvím stavební firmy s odborným vybavením. Odstranění stavby, nutné zabezpečovací práce, popřípadě vyklizení stavby může stavební úřad nařídit i bez předchozího projednání s vlastníkem stavby. Náklady vynaložené na neodkladné odstranění stavby a na nutné zabezpečovací práce nese vlastník stavby. Pokud stavební úřad zajistil provedení prací stavebním podnikatelem a vlastník se s tímto podnikatelem nedohodl na úhradě nákladů, uhradí je a na vlastníkovu vymáhá obec, jejíž obecní úřad je stavebním úřadem.